

REFERAT
DREPT PROCESUAL PENAL
MODUL II

CAZURILE IN CARE
SE POATE DECLANSA
RECURSUL IN ANULARE

Indiferent ca recursul a fost considerat ca o judecata prin care se infaptuieste un grad suplimentar de jurisdicție și deci instanța constituie o cale de atac ordinară sau aceasta se situează în afara nivelelor normale ale judecării, întrucât intervenind după rămânerea definitivă a hotărârii capătă trăsăturile unei căi extraordinare de atac, casarea are întotdeauna loc la inițiativa procurorului sau părților și în realizarea intereselor legitime ale acestora. Ministerul Public, respectiv părțile își promovează interesele direct sau implicit în urma recursului și orice casare atrage consecințe nemijlocite pentru cei în cauză.

Cu mai multă vreme în urmă s-a recunoscut însă că recursul trebuie să producă anumite consecințe pe planul corectei activități jurisdicționale apărând nu numai interesele părților, dar și pe cele ale legii respectiv ale practicii judiciare. Așa s-a născut ideea recursului extraordinar încă în concepția legiuitorului revoluționar francez din 1790-1791, de unde a trecut și în codificarea napoleonică, evoluând în forme diferite până în legislațiile contemporane.

Recursul în anulare este o cale de atac extraordinară care are o natură juridică evident deosebită față de fostul recurs extraordinar așa cum acesta a existat până în 1993.

În locul unei posibilități largi de atacare a hotărârii definitive de câte ori aceasta era esențial nelegală sau vădit netemeinică, actualmente calea de atac extraordinară nu poate fi folosită decât în cazurile strict enumerate de lege (ca la contestația în anulare și la revizuire). Este adevărat că motivele în recurs în anulare sunt numeroase, dar totuși ele sunt strict limitate, iar uneori delimitate și sub aspectul subiecților asupra cărora calea de atac își produce efectele.

O asemenea schimbare a naturii juridice a recursului în anulare este justificată având în vedere că și recursul ordinar nu se mai exercită în parametrii foarte largi ai unei nelegalități ori netemeinicii ca în trecut. Din moment ce recursul ordinar are cazuri

anume in care se poate folosi , este normal ca aceeasi conceptie sa se manifeste si in cazul recursului in anulare.

Recursul in anulare fiind o cale de atac extraordinara de natura deosebita nu a fost lasat la indemana partilor sau a procurorilor.

S-a dorit ca sfera titularilor acestei cai de atac sa fie cat mai restransa si asemenea limitari exista in cele mai multe legislatii.

Pornind de la aceasta conceptie , art. 409 al Codului de procedura penala a prevazut ca procurorul general , din oficiu sau la cererea ministrului justitiei , poate ataca cu recurs in anulare la Curtea Suprema de Justitie orice hotarare definitiva.

Norma distinge intre subiectii care pot avea initiativa si titularul care poate legal sesiza instanta.

Daca se are in vedere declansarea institutiei , dreptul revine atat ministerului justitiei cat si procurorului general. Procurorul general poate actiona din oficiu (deci din propriee initiativa) sau la cererea ministrului justitei.

Ministrul justitiei poate determina declansarea , procedura recursului in anulare , dar nu poate sesiza legal instanta. Ministrul justitei , desi capul administrativ al justitei nu este un organ judiciar (in calitate de membru al guvernului apartine executivului si nu puterii judecatoresti). Daca ministrul justitei considera necesara introducerea recursului in anulare intr-o cauza , cere procurorului general sa procedeze in consecinta.

Cererea ministrului justitei de a introduce un recurs in anulare adresata procurorului general este obligatorie pentru acesta in virtutea normelor de subordonare ale Ministerului Public fata de executiv , asa cum rezulta din Legea de organizare judecatoreasca. De pilda , art. 38 alin 4 din Legea nr. 92/1992 prevede ca ministrul justitei prin intermediul procurorului general , poate da dispozitii scrise oricarui membru al Ministerului Public , sa promoveze in fata instantelor judecatoresti actiunile necesare apararii interesului public.

Art. 410 , Codul de Procedura Penala , prevede ca hotararile definitive de condamnare , de luare a masurilor educative , achitare sau incetare a procesului penal pot fi atacate cu recurs in anulare in urmatoarele cazuri :

1. Cazurile in care recursul are efect cu privire la situatia partilor din proces:

- Instanta nu s-a pronuntat asupra unei fapte retinute in sarcina inculpatului prin actul de sesizare;
- Cand nu sunt intrunite elementele constitutive ale unei infractiuni sau cand instanta a pronuntat o hotarare de condamnare pentru o alta fapta decat pentru care condamnatul a fost trimis in judecata , cu exceptia cazurilor prevazute in art. 334-337 (schimbarea incadrarii juridice , extinderea actiunii penale , extinderea procesului penal la persoane sau fapte noi);
- Cand inculpatul a fost condamnat pentru o fapta care nu este prevazuta de legea penala;
- Cand s-au aplicat pedepse gresit individualizate sau in alte limite decat cele prevazute de lege ori cand pedepsele au fost gresit calculate , cand nu s-au aplicat masuri de siguranta sau acestea au fost nelegal aplicate , ori cand nu s-a rezolvat sau a fost gresit rezolvata latura civila;
- Cand persoana condamnata a mai fost inainte condamnata definitiv pentru aceeasi fapta sau daca exista o cauza de inlaturare a raspunderii penale , pedeapsa a fost gratiata ori a intervenit decesul inculpatului;
- Cand in mod gresit , inculpatul a fost achitat pentru motivul ca fapta savarsita de el nu este prevazuta de legea penala sau , cand ,in mod gresit , s-a dispus incetarea procesului penal pentru motivul ca exista autoritate de lucru judecat sau o cauza de inlaturare a raspunderii penale ori ca a intervenit decesul inculpatului;
- Cand faptei savarsite i s-a dat o grasita interpretare juridica;
- Cand s-a comis o eroare grava de fapt;
- Cand judecatorii de fond au comis un exces de putere in sensul ca au trecut in domeniul altei puteri constitutive in stat.

2. Cazurile in care recursul poate fi declarat numai in favoarea condamnatului:

、

- Nu au fost respectate dispozitiile privind competenta dupa materie sau dupa calitatea persoanei;
- Instanta nu a fost legal sesizata;
- Instanta nu a fost compusa potrivit legii ori s-au incalcat prevederile art. 292 alin 2 sau a existat un caz de incompatibilitate;
- Sedinta de judecata nu a fost publica , in afara cazurilor cand legea prevede astfel;
- Judecata a avut loc fara participarea procurorului sau a inculpatului , cand aceasta era obligatorie potrivit legii;
- Judecata s-a facut fara efectuarea anchetei sociale , in cauzele cu infractori minori;
- Cand nu a fost efectuata expertiza psihiatrica a inculpatului in cazurile in care legea prevedea expres;
- Instanta a admis o cale de atac neprevazuta de lege sau introdusa tardiv.

In legatura cu modul foarte larg si complex de redactare al articolului 410 , pot fi precizate unele observatii , ca de pilda, faptul ca, si in cazul recursului extraordinar in anulare , motivele care permit folosirea caii sunt in general dinainte stabilite intr-un numar foarte mare de ipoteze – 21 de cazuri expres prevazute pentru recurs si 18 pentru recursul in anulare.

De asemenea , s-a remarcat ca toate cazurile care permit declansarea recursului in anulare se regasesc si printre motivele obisnuite de casare din cadrul recursului ordinar.

Trebuie subliniat ca situatiile de recurs in anulare sunt grupate in doua mari categorii. Primele noua cazuri inscrise in art. 410 alin 1 pct 1 au in vedere imprejurari in care recursul poate produce efecte asupra situatiei oricarei parti din proces – de exemplu , chiar asupra inculpatului achitat in mod gresit pe temeiul ca fapta savarsita de acesta nu ar fi prevazuta de legea penala.

Dimpotriva , toate cele noua cazuri ultime de recurs in anulare prevazute de art. 410 alin 1 pcr. II nu pot fi invocate in favoarea sau defavoarea oricarei parti din proces (parte civila , parte civilmente responsabila) si nici macar in defavoarea inculpatului achitat sau fata de care s-a dispus incetarea procesului penal. Interdictia rezulta din formularea ipotezei general inscrisa in pct. II , care precizeaza ca toate cazurile permit declararea recursului numai in favoarea celui condamnat.

Dar, desi cazurile prevazute de art. 410 sunt foarte numeroase , ele nu pot prevedea toate ipotezele in care introducerea recursului in anulare s-ar justifica. In consecinta , art. 410 alin 2 a formulat o norma generala cu carcter complimentar care stabileste , ca , daca hotararile definitive sunt contrare legii , acestea pot fi atacate cu recurs in anulare si in alte cazuri decat cele expres prevazute in art. 410 alin 1.

Din economia legii si modalitatea ei de redactare rezulta ca, aceasta situatie presupune intotdeauna aprecierea de catre titularii caii de atac extraordinara a oportunitatii folosirii recursului in anulare atat pentru interesul public , cat si pentru interesul partilor. Chiar si in acest cadru oportunitatea folosirii caii de atac nu este suficienta pentru justificarea interventiei , pentru ca hotararile definitive pot fi casate numai daca sunt contrare legii.

Recursul in anulare in favoarea celui condamnat poate fi declarat oricand , chiar si dupa moartea acestuia , cu privire la latura penala , iar cu privire la latura civila numai daca solutionarea acesteia se rasfrange asupra laturii penale, conform prevederilor art. 411 alin 1 C.proc. penala.

Repararea actului de injustitie in cazul unui condamnat nu poate fi legat de un anumit termen de introducere a caii extraordinare de atac. O asemenea conceptie este atat de justificata incat ea se manifesta si in domeniul altor cai de atac extraordinare – cum ar fi , de exemplu , cazul de revizuire.

Conceptia este extrapolata de legiuitor si pentru ipoteze in care inculpatului , desi nu a fost condamnat , trebuie sa i se inlature consecintele negative care s-ar mentine in caz de necesare a hotararii definitive. De aceea , termenul de declarare se aplica si in cazul recursului in anulare facut in favoarea persoanei fata de care s-a incetat procesul penal.

In celelalte cazuri recursul in anulare poate fi declarat numai in termen de un anu de la data cand hotararea a ramas definitiva , conform dispozitiilor prevazute de art. 411 alin 3 C.proc. penala.

Odata cu declararea recursului in anulare , procurorul general urmeaza sa motiveze calea de atac intemeindu-si cererea pe unul sau mai multe din cazurile indicate de art. 410 . Motivarea sa face sau prin actul de sesizare al Curtii Supreme de Justitie prin care se declara recursul in anulare sau printr-un memoriu separat , care trebuie depus de instanta cu cel putin 5 zile inainte de primul termen de judecata , prevederile legii aplicandu-se in mod corespunzator.

Potrivit art. 412 alin 1 , procurorul general poate dispune suspendarea executarii inainte de introducerea recursului in anulare la Curtea Suprema de Justitie.

Spre deosebire de recursul ordinar care are un efect suspensiv ope legis , cu exceptia cazurilor cand legea dispune altfel , in cazul recursului in anulare suspendarea are caracter judiciar , are urmand a fi apreciata ca necesara si abia dupa aceea dispusa de procurorul general . In cazul dispunerii suspendarii , aducerea la indeplinire a acesteia se face prin instanta care a pus in executare hotararea definitiva.

Intr-o mica concluzie revenim la consideratia ca motivele de recurs nu trebuie sa fie aceleasi cu cele ale recursului ordinar , nefiind suficeint ca deosebirea sa se circumscrie doar la caracterul definit sau nedefinitiv al hotararii atacate. Ca atre, art. 409 C proc. Pen. , in redactarea sa anterioara modificarii din 1993 , prevedea ca recursul extraordinar se poate introduce cand se considera ca pri hotararea definitiva s-a adus o

incalcare esentiala a legii sau ca ea este vadit netemeinica. Nu era deci destula invocarea unei nelegalitati ori netemeinicii oarecare ca in cazul recursului ordinar , nelegalitatea trebuind sa fie esentiala iar netemeinicia , vadita.

In urma modificarilor aduse in anul 1993 , notiunea recursului extraordinar a suferit schimbari, astfel, nemaexistand o sfera atat de larga de posibilitati de atacare a hotararii definitive, actualmente calea de atac extraordinara nemaiputand fi folosita decat in cazurile expres prevazute de lege.